

VI – VII. Самостійна робота до теми «Елементи художності та літературні прийоми в мові оратора».

1. Яке явище висміюється у наведеному уривку з вірша Д. Білоуса "Що значить слово "значить"?"

Раз на запитання просте – Що значить слово «значить»? – сказав: це, значить, значить те, що слово «значить» значить!

2. Прочитайте текст; знайдіть у ньому слова, які вживаються лише в західноукраїнських землях.

Безперечно, слабість, недуга, старість, нещастя, нужда зближають людину до Бога. В дійсності старі люди, слабкі жінки, пригноблені відчують більшу релігійність, віднаходячи скоріше шлях до Бога. Біля Христа тиснуться насамперед та найбільше люди упосліджені та ті, хто потребує помочі й порятунку. Христос сам і приділює їм особливу увагу, оздоровляючи, воскресаючи, потішаючи, допомагаючи. Не могло б викликати мильний погляд, що, мовляв, Бог є нам потрібний, аби заповнити наші прогалини, щоб прийти на поміч, де інші не знають, що далі (І. Ортинський).

3. За допомогою яких лексичних засобів передано психологічний стан в даному уривку:

На серці було так легко! Хотілося зацілювати щось таке!.. Хотілося стрибати, жмакати когось в обіймах!..

4. Виділіть з даного лексичного матеріалу слова, які вживаються в сфері академічного красномовства. До яких груп лексики належать слова, що залишилися?

Чкурнути, дотримуватися, диференціація, файний, говорити, ідіот, ідіома, пошана, хронологія, шампусік, глагол, йти, вода, шурупити, довбану, фонема, природа, вуйко.

5. Спробуйте у поданому нижче реченні замінити вульгаризми на евфемізми та перифрази.

У неї морда – хоч пацюків бий! Не лізь своїми ратицями до мене обійматися!

6. Чому поданий уривок викликає комічний ефект? Спробуйте переписати цей текст в потрібному лексико-стильовому ключі.

Прискореними темпами я ковтала їжу. Мій чоловік, що ніс відповідальність за своєчасне забезпечення кухні різними сільськогосподарськими продуктами для приготування належних страв, добре справлявся зі своїми сімейними обов'язками. Тому за останній календарний рік я налагодила своє харчування на високому рівні.

7. Пригадайте виступ (лекцію, урок, проповідь, виступ по телебаченню чи радіо тощо), в якому ви спостерігали порушення літературної норми. Що це було за порушення? Якою була реакція аудиторії?

8. Виділіть епітети в цих реченнях. Поясніть, чому одне й те ж слово в одних випадках виступає просто як означення, а в інших – як епітет?

Жовте листя кружляло під осіннім вітром. Золоте листя тонко дзвеніло під осіннім вітром.

Тепле почуття ворухнулося в моїх грудях. Тепле повітря влилося у розчинене вікно.

Вогненний заклик оратора наче запалив присутніх. Вогненний потік лився з доменної печі.

9. Вимовте запропоновані фрази зі звичайною та іронічною інтонацією:

Андрійко розумний хлопець. Зарплатню обіцяли видати вчасно. Ось приклад шляхетності!

10. За допомогою якої синтаксичної фігури забезпечується зв'язок між двома реченнями?

Я підійшла до саодиокої берези. Береза здавалася мені такою сумною, що я мимоволі доторкнулася до її гладесенької білої кори.

11. Розрізніть серед поданих виразів каламбури та парадокси.

Гірше за все ми знаємо своїх близьких (Ф. Моріак). Як усі оратори, що ставлять собі за мету вичерпати тему, він вичерпав терпіння слухачів (О. Уайльд). Не стільки отого плачу, скільки за те я плачу (нар.). Якщо дотримуєшся маленьких правил, то можна порушувати великі (Дж. Оруел). Хто не бачив Іспанії – сліпий, хто її бачив – засліплений (П. Борель). Не заводьте дітей! Ви їм даруєте життя, вони вам – смерть. Ви їх породжуєте на світ, вони вас зживають зі світу (О. Бальзак).

12. Визначте, що це за синтаксична фігура:

Люди поділяються на праведників, що вважають себе грішниками, та грішників, що вважають себе праведниками (Паскаль).

13. Розрізніть серед поданих виразів персоніфікації та

уособлення: *Стілець жалібно застогнав, коли на нього вмотився Опанас Іванович. Невиразний смуток підкрадався до мене. З чорних грудей хмари вирвалася вогненна блискавка. Мов сонячний стовп у кімнату, в її життя пролилося щастя. Справжнє життя наче обігало Сергія кривими стежками.*

14. Порівняйте два речення. Яке з них приваблює вас більше? Чому? На якому тропі побудовано друге речення?

1) Надії з'явилися й пропали.

2) Смутні надії, що починали пробиватися в її серці, раптом розквітли, отримали буття і постали купою квітів, які тепер на її очах зрізали та жбурнули на землю (О. Бальзак).

15. Розрізніть серед поданих виразів алюзії та ремінісценції.

Возвеличу Малих рабів отих німих, А на сторожі коло їх Поставлю слово (Т. Шевченко).

Продовжуйте, донько Іродіади! А там подивимось, чи подадуть вам до вечері мою голову на тарелі (Ж. Санд).

Мені набридло кожного дня переконуватися, що в житті завжди є місце для подвигу.

"Ясени, ясени... Бачу вас за селом край дороги..." А й справді. Стоять на краю села. Ніби вийшли зустрічати когось із далекої мандрівки. Когось мудрого й сильного (Л. Павленко).

16. Прочитайте дані речення. Спробуйте дати художній опис цих явищ за допомогою літоти, гіперболи та порівняння.

Ліліпут – людина, маленька на зріст. Велетень – людина надзвичайно високого росту.

17. Переробіть послідовно на риторичний вигук, риторичне звертання, риторичне запитання таку фразу:

Український фольклор є скарбницею нашої духовності.

18. Використовуючи нижчеподані слова, створіть два варіанти речення: а) побудованого на зевгмі та асиндетоні; б) побудованого на зевгмі та полісендитоні:

Веселка, червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий.

19. Пригадайте різницю між алегорією та символом. Вкажіть, де алегорія, а де символ у таких реченнях. Зазначте також, яка стилістична фігура наявна в першому реченні.

Червоне – то любов, а чорне – то журба.

Дерево світлоплодове, що від нього харчуються вірні [образ хреста у молитві].

20. Напишіть коротку промову на тему: «Мій перший публічний виступ», використовуючи такі тропи та фігури: синекдоха, амфіболія, синтаксичний паралелізм, еліпс, апасіопеза, паралепсис, аномінація, градація. Радимо

спочатку створити «сухий» логічний текст, а потім «оздобити» його за рахунок згаданих прийомів.

21. Знайдіть у поданому уривку тропи та фігури. Яку функцію вони виконують? Знайдіть тут свідомі порушення автором літературної норми. Для чого це зроблено?

По далеких горбах самотіли тихі гуцульські оседки, вишневі од смерекового диму, якими покурились гострі дашки оборогів з запашиим сіном, а по долині кучерявий Черемош сердито поблискував сивиною та світив попід скелі недобрим зеленим вогнем. Переходячи потік за потоком, минаючи хмурі ліси, де озивалась часом дзвінко корова або білиця сипала

вниз під смереку обідки шишок, Іван піднімався все вище... А стежка вела все далі, кудись у ломи, де гнили одна на одній колючі смереки, без кори й хвої, як кістяки. Пусто і дико було на тих лісових кладовищах, забутих Богом і людьми, де лиш гутори гутіли та вились гадюки. Тут була тиша, великий спокій природи, строгість і сум. За плечима в Івана росли вже гори і голубіли у далині. Орел здіймався з кам'яних шпиль, благословляючи їх широким розмахом крил, чулось холодне полонинське дихання і розпростиралось небо. Замість лісів тепер слався землею жереп, чорний килим повзучих смерек, в якому плутались ноги і мхи одягали камінь зеленим шовком. Далекі гори одкривали один за одним свої хребти, вставали, як хвилі в синьому морі. Здавалося, морські буруни застигли в ту саму мить, коли буря підняла їх з дна, щоб кинуть на землю та заллати світ. Вже синіми хмарами підпирали крайнебо буковинські верхи, оточились блакиттю близькі Синиці, Дземброня і Біла Кобила, курився Ігрець, колола небо гострим шпилем Говерла і Чорногора важким своїм тілом давила землю (М.Коцюбинський).

22. Спробуйте перевірити лексичне багатство своєї мови за формулою Б. Головіна:

$K = \frac{N}{n}$, де N – число лексем, а n – число слововживань. Для цього

використайте написаний вами текст (максимально великий за обсягом).

Чим більшим виявиться десятковий дріб, тим багатший лексикон оратора.

23. Поясніть, у чому полягають стильові недоречності такого «документа»:

Високоповажна подруго! Цим листом доводжу до твого відома, що

налаштувалася вже була їхати до тебе, а тут – телеп kota в борщ! –
оказія: профком дає путівку, яка горить. Отож, начувайся, будь здорова й
не кашляй. Бажаю тобі ясного неба, щастя і здоров'я, кавказького
довголіття, радості буття і грошей шапку. Твоя вірна колежанка Оксана.

Спробуйте довести цей текст до певної стилістичної однорідності.

**24. Визначте, як змінюється в наведеному нижче короткому
оповіданні стиль спілкування героя. Подумайте, що краще:
відверте хамство чи «лицемірна» риторика? Чи не варто бути в
даному випадку**

«лицемірним» і в глибині душі?

*Юрко біг собі додому зі школи. Раптом, коли він зльоту загнув за кут
будинку, то всім тілом ударився в щось велике і м'яке. Воно
похитнулося, але встояло. Переляканий Юрко підвів голову і побачив
розлючене обличчя літньої пані в окулярах.*

*– Перепрошую дуже, – пробелькотів він, задихаючись. – Я не
хотів... Це сталося випадково. Прийміть мої вибачення.*

Обличчя просяяло усмішкою. Пані вже не гнівалася.

*– Гарний хлопчику, – промовила вона. – Що ж, з усяким буває. Добре,
що тебе навчили гарно вибачатися. Бувай.*

*«Щоб ти ноги переламала, стара корово! Пре, як танк! Сиділа б вдома,
смерті чекала», – подумав Юрко, попрямувавши своєю дорогою.*

**25. Укладіть словничок основних тропів (порівняння, епітет,
метафора, уособлення, персоніфікація, алегорія, символ, метонімія,
синекдоха, гіпербола...) і фігур (риторичні вигуки, риторичні
звертання, риторичні питання, антитеза, іронія, каламбур,
парадокс, інверсія, обрив, замовчування...) риторики.**